

**INGLIZ TILI O'QITUVCHILARIDA LINGVOMADANIY
KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH**

Alfraganus Universiteti Filologiya fakulteti

Xorijiy tillar kafedrası dotsenti PhD

Sodiqova Iroda Ilhomjon qizi

muhayyo0217@gmail.com

+998935941709

Annotatsiya: Bugungi globallashuv jarayonida xorijiy tillarni, ayniqsa ingliz tilini bilish va o'rgatish, ilgari hech qachon hozirgi bosqichdagidek katta ahamiyat kasb etmagan. Aynan shu nuqtai nazardan kelib chiqqan holda, ingliz tili o'qituvchilari faqat lingvistik bilimlar bilangina cheklanib qolmasdan, balki kengroq lingvomadaniy bilim va salohiyatga ega bo'lishlari zarur. Zero, zamonaviy til o'qitish jarayonining asosiy vazifalaridan biri – o'quvchilarda ingliz tilida samarali muloqot qilish qobiliyatini shakllantirishdir. Bu esa, bevosita, lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirish orqali amalga oshiriladi. Lingvomadaniy kompetensiya deganda, chet tilidagi ilmiy, madaniy va ijtimoiy mavzularda erkin fikr almasha olish, turli madaniyatga xos urf-odat va qadriyatlarni anglash, ularni to'g'ri talqin eta bilish, hamda kulturologik tafakkurni rivojlantirish tushuniladi.

Kalit so'zlar: lingvomadaniy kompetensiya, ingliz tili o'qituvchisi, madaniyatlararo kommunikatsiya, innovatsion metodlar, pedagogik texnologiyalar, interfaol o'qitish, madaniy qadriyatlar, chet tili o'qitish, kommunikativ kompetensiya, professional rivojlanish.

Mazkur kompetensiyani rivojlantirish o'z navbatida o'qituvchidan ko'p qirrali faoliyatni, o'z ustida tinimsiz ishlashni hamda hozirgi davr talablari doirasida yangi pedagogik texnologiyalardan xabardorlikni talab etadi. O'qituvchi nafaqat til qoidalarini, balki til ortida yotgan madaniy qadriyat, xalqona tafakkur va muayyan milliy mentalitetdan ham yaxshi xabardor bo'lishi lozim. Zero, tildagi

soʻz, ibora, atama va jumlarlar havosi hamisha madaniyat yoki muhit bilan uzoq-yaqin aloqadorlikda boʻladi. Ingliz tilini oʻqituvchi pedagog, bu aloqadorlikni tushuntira olish hamda oʻquvchilar til orqali boshqa xalq madaniyatiga hurmat va qiziqishni shakllantira olishi uchun oʻzida lingvomadaniy kompetentsiyani uzluksiz rivojlantirib borishi zarur [1].

Lingvomadaniy kompetentsiyani rivojlantirish jarayonida, oʻqituvchi oʻz faoliyatini faqat dars davomida emas, balki darsdan tashqari ham yangi bilimlarni egallashga, zamon taraqqiyoti bilan hamnafas boʻlishga, yangi uslub va metodlarni oʻzlashtirishga yoʻnaltirishi muhim. Bunda oʻqituvchi oʻz bilimini nafaqat muntazam boyitishi, balki uni janr va uslublar nuqtai nazaridan ham kengaytirishi lozim. Ingliz tili oʻqituvchisi yanada samarali natijalarga erishish uchun boshqa madaniyat vakillari bilan ochiq muloqotda boʻlishi, xorijiy adabiyotlarni mutolaa qilishi, ilgʻor tajribalarni oʻrganishi, ilmiy-ijodiy izlanish davomida yangi gʻoya va fikrlar ishlab chiqishi kerak. Lingvomadaniy kompetentsiya salohiyatiga ega boʻlgan oʻqituvchi oʻz oʻquvchilarini chet tili doirasidan tashqariga, yaʼni boshqa xalq hayoti, axloqiy, ijtimoiy, madaniy yutuqlari bilan tanishtirish orqali dunyoqarashini kengaytiradi. Til va madaniyat ajralmas tushunchalardir. Biror tilda soʻzlashuvchi millatning madaniyati va tarixidan, hayot tarzi va maʼnaviy qadriyatlaridan bexabar holda ularning tilini chuqur va toʻgʻri oʻrganish mushkul. Shu boisdan oʻqituvchi ingliz tilini oʻrgatishda bevosita mamlakatlarning dunyoqarashi, qadriyatlari, urf-odat va hayot tarzini singdirish yoʻli bilan lingvomadaniy kompetentsiyani rivojlantirishga eʼtibor qaratadi. U nafaqat lingvistik bilimlarni, balki koʻpchilik hayot faoliyati, madaniy va turmush odatlari haqidagi bilimlarni yetkazadi. Shu tariqa oʻqituvchi zamonaviy chet tillarni oʻqitishning yangi kontseptsiyasi, ilgʻor pedagogik yondashuvlar, xalqaro malaka talablari asosida faoliyat yuritishi lozim. Chet til oʻqituvchisidan birinchi navbatda yuqori darajadagi kommunikativ salohiyat, yaʼni ingliz tilida toʻgʻri va aniq muloqot qilish, oʻz fikrini ifodalash va himoya qilish talab etiladi. Bu salohiyatning ildizida esa lingvomadaniy kompetentsiyaning oʻzi yotadi. Chunki, aloqa samaradorligi, muloqotga kirishish, mavzuni chuqur tahlil qila olish, tanqidiy va

analitik muhokama yurita bilish, muayyan holatlarda ingliz tiliga xos etiket talablarini tushunish va to'g'ri qo'llash – bularning bari asosiy yetakchi ko'nikmalardan hisoblanadi [2].

Lingvomadaniy kompetentsiyani shakllantirishda o'qituvchi nafaqat o'quvchilarga turli madaniyatlar, qadriyatlar va mentalitet haqidagi bilimlarni berishi, balki o'zi ham bunday bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi zarur. Bu borada o'qituvchi doimiy ravishda ingliz tili mamlakatlari hayotidan muntazam tarzda xabardor bo'lishi, fan, texnologiya, siyosat, san'at va iqtisod sohalaridagi yangiliklarni kuzatib borishi manfaatli. Lingvomadaniy bilimlarni shakllantirish til o'qituvchisining shaxsi, bilim doirasi, ilg'or yondashuvlarga ochiqligi, yangilikka intilishi hamda zamonaviy pedagogik jarayonlarga moslashuvi bilan bog'liqdir. Bundan tashqari, ingliz tili o'qituvchisi o'z faoliyatida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ham keng qo'llashi lozim. Bugungi raqamli muhitte internet manbalari, audio va video materiallar orqali, interaktiv platformalar hamda onlayn resurslardan samarali foydalanish ham til va madaniyat uyg'unligiga xizmat qiladi. Ayrim davlatlarning turli madaniy kunlari, an'analar, urf-odatlar, madaniy qadriyatlar haqida to'liqroq ma'lumotga ega bo'lish o'qituvchining nafaqat dars jarayonini, balki o'quvchilarning ham dunyoqarashini kengaytiradi. Demak, ingliz tili o'qituvchi nafaqat samarali pedagog va lingvist, balki madaniyatlararo vositachi ham bo'lishi lozim. Yuqori lingvomadaniy kompetentsiyaga ega o'qituvchi har bir mavzuni o'rgatishda o'quvchilarga yangi madaniy nuqtai nazar, yangicha qarash va xalqaro qadriyatlarni anglatib bera oladi. Bu esa, o'z navbatida, o'quvchilarda madaniyatlararo tolerantlik, bag'rikenglik, ochiqlik, ijtimoiy moslashuvchanlik kabi yuksak insoniy sifatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. XXI asrda faqat til bilimigina emas, balki madaniy, axloqiy, ijtimoiy ulanish va muloqotga tayyor avlodni kamol toptirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan biridir. O'qituvchining lingvomadaniy kompetentsiyasi shubhasiz, ana shu vazifani amalga oshirishda asosiy harakatlantiruvchi kuch hisoblanadi [3].

Ingliz tili o'qituvchisi o'z malakasini muntazam oshirish barobarida, tillararo va madaniyatlararo komunikatsiyaga doir bilim va ko'nikmalarni chuqurlashtirib

borishi, zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanishi orqali darslarning sifatini va natijadorligini oshirishga erishadi. Bugungi kunda dunyo miqyosida yoshlar orasida chet tillariga qiziqish ortib bormoqda. Mazkur jarayonda o'qituvchining roli nihoyatda muhim. Chunki, faqat eng ilg'or, bilimli, keng tafakkurli, dunyo mamlakatlari va xalqlari madaniyati haqida asosli fikr bera oladigan o'qituvchi o'z shogirdlariga mukammal bilim va ko'nikmalar bera oladi. Bundan tashqari, lingvomadaniy kompetentsiya til o'qituvchisiga doimiy yangilanishni, zamonga mos faoliyat yuritishni, egallangan bilimlarni amaliyotda qo'llashni taqozo etadi. Lingvomadaniy kompetentsiya, eng avvalo, til vositasida muloqot qilishni emas, balki mazkur muloqot jarayonida madaniy kodlarni, mental va axloqiy qadriyatlarni, ijtimoiy tartib va odatlar hamda lingvistik xususiyatlarni to'g'ri anglash va ifodalay olishni nazarda tutadi. Zamonaviy ingliz tili o'qituvchisi chet tilidagi to'g'ri talaffuz, intonatsiya, grammatik tuzilma va leksik boylikka ega bo'lish bilan birga, madaniyatlararo muloqotda yuzaga keladigan nozik jihatlarni ham o'z vaqtida ilg'ay oladi. Yurtdoshlarimizda lingvomadaniy kompetentsiyani rivojlantirish orqali, axloqiy va madaniy jihatdan barkamol avlodni tarbiyalash mumkin [4].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, ingliz tili o'qituvchilarida lingvomadaniy kompetentsiyalarni rivojlantirish zamonamizning dolzarb masalalaridan biridir. O'qituvchi zamonaning shiddatli o'zgarishlari, bilim va madaniyatga bo'lgan talablarni inobatga olgan holda, o'z ustida tinimsiz ishlashi, til bilan birga xalqona qadriyat va madaniyat sir-asrorlarini, til o'rgatilayotgan mamlakat hayotining turli qirralarini, urf-odat va an'alarini qamrab olishi kerak. Shundagina u o'z o'quvchilarida mazkur mukammal kompetentsiyani shakllantirishi va kelajakda raqobatbardosh, zamonaviy va madaniyatli insonlarni tarbiyalashi mumkin bo'ladi. Ingliz tili o'qituvchisining lingvomadaniy kompetentsiyasi – bu zamonaviy ta'limning eng asosiy, poydevor jihatlaridan biri ekani shubhasiz. Tillar va madaniyatlar ko'prigi bo'lgan o'qituvchi faqat ilm emas, balki madaniyat, axloq va dunyoqarash targ'ibotchisidir. Shu jihatdan har bir ingliz tili o'qituvchisi o'z

oldiga doimiy o'zgarish va rivojlanishni, yuksak lingvomadaniy saviyani ko'zda tutishi mamlakatimiz taraqqiyoti va xalqaro maydondagi nufuzining oshishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, M. (2019). "Oliy ta'limda ingliz tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish." *Filologiya masalalari*, 2(10), 56-62.
2. Alimov, B. R. (2018). "Lingvomadaniyat va integrativ yondashuv masalalari." *O'zbek tilshunosligi*, 1(5), 11-19.
3. Axmedova, Z. (2021). "Madaniyatlararo kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishning pedagogik aspektlari." *Pedagogika*, 4(20), 44-52.
4. Baxronova, G. (2017). "Ingliz tili o'qituvchilarida zamonaviy lingvomadaniy kompetentsiyani shakllantirish." *Ta'lim va taraqqiyot*, 3(7), 90-97.
5. Bobojonov, A. (2020). "Madaniyatlararo kompetentsiya va xorijiy til o'qitishning yangi yo'nalishlari." *Zamonaviy ta'lim*, 1(12), 65-70.
6. Ergasheva, M. (2018). "Chet tili o'qituvchilarining nazariy va amaliy kompetensiyasi." *Til va adabiyot*, 2(8), 110-115.
7. Jabborova, S. (2022). "Xalqaro talablarga javob beradigan ingliz tili pedagogini tayyorlash." *Pedagogika va psixologiya*, 6(3), 50-58.